

- 7) чим більше для неї простору, тим меша сфера і деталізація диференціації;
- 8) є вужчою за диференціацію категорією;
- 9) пов'язана із кримінально-правовою кваліфікацією.

1. Павлик Л.В. Співвідношення диференціації кримінальної відповідальності з індивідуалізацією, криміналізацією та пеналізацією. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2011. № 2. С. 316–327.

Птушкін Дмитро Анатолійович
керівник відділу Управління СБУ
в Дніпропетровській області,
кандидат юридичних наук

Ковбаса Володимир Миколайович
перший проректор університету,
кандидат юридичних наук

Чаплинський Костянтин Олександрович
завідувач кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ЗНАЧЕННЯ УЧАСТІ СПЕЦІАЛІСТА ПРИ ОГЛЯДІ ДОКУМЕНТІВ У СПРАВАХ ПРО ШАХРАЙСТВА, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАВОЛОДІННЯМ НЕРУХОМИМ МАЙНОМ ГРОМАДЯН

Законодавець передбачає процес вилучення предметів, речей та документів як у ході проведення обшуку, а й під час інших слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, а також при виконанні заходів забезпечення кримінального провадження, у ході яких вилучається велика кількість документів і інформації, що міститься на електронних носіях (жорстких дисках, комп'ютерах, серверах, телефонах). У свою чергу, вилучені речі та документи підлягають ретельному огляду із застосуванням техніко-криміналістичних засобів, за участю понятих та обізнаних осіб (спеціалістів). Останні можуть надати як консультативну допомогу з приводу переліку необхідних документів та їх змістовної частини, так і з приводу ознак можливої підробки та опису її ознак у протоколі огляду. В цілому перелік документів, до яких необхідно здійснити доступ або вилучити їх шляхом обшуку, залежить від умов угоди. Як показав аналіз кримінальних проваджень у справах щодо шахрайства, вчиненого стосовно об'єктів нерухомого майна, в основному підлягають вилученню та подальшому огляду такі документи.

У приватного нотаріуса або в державній нотаріальній конторі: 1) акт оцінювання нерухомості будь-яким комерційним суб'єктом оцінної діяльності (експертно-грошова оцінка нерухомого майна); 2) договір-завдаток між покупцем і продавцем; 3) документи, що посвідчують право власності на об'єкт відчуження, зареєстрованого в реєстраційній службі; 4) в разі, якщо неповнолітні діти до 18 років є співвласниками або знаходяться на реєстрації – дозвіл опікунської ради; 5) якщо співвласник не бере участі в супроводженні угоди – генеральне доручення; 6) якщо не резидент – довідка про легальне місцезнаходження та ідентифікаційний код; 7) довідка про кількість зареєстрованих осіб у квартирі (отримується у ЦНАП); 8) копії паспортів та ідентифікаційного коду покупця та продавця; 9) свідоцтво про одруження та нотаріально завірена або особиста згода подружжя на продаж нерухомості (якщо власник одружений); 10) технічний паспорт на об'єкт нерухомості (технічний паспорт не є обов'язковим документом в тих випадках, якщо правостановлюючий документ (крім свідоцтва про право на власність) на нерухомість вже зареєстрований в Державній реєстраційній службі). Слід зауважити, що, у зв'язку зі змінами законодавства може відпасти необхідність надання нотаріусу довідки з БТІ. Так, починаючи із 2013 року, реєстрація права власності проводиться в єдиному електронному реєстрі, до якого мають доступи нотаріуси, тому відповідно нотаріус самостійно заходить у реєстр і перевіряє реєстрацію у ньому. У випадку ж, якщо право власності було набуто та зареєстроване до 2013 р. в БТІ в такому випадку нотаріусу потрібним є документальне підтвердження цієї реєстрації, що і являє собою Інформаційна довідка з архіву БТІ [1]. Отже, при вивченні такої інформації у реєстрі слідчому без

допомоги обізнаної особи не обійтися.

Крім того, фахівець може допомогти вивчити інформацію у книзі реєстрації нотаріальних дій, в якій відображено факт укладання угоди у вигляді підписів продавця та покупця. Між тим слід зауважити, що не допускається вилучення Реєстрів нотаріальних дій на тривалий термін. А печатки нотаріуса взагалі можуть бути надані за вимогою суду тільки для огляду, після чого негайно повертаються нотаріусу [2, с. 20].

Документи, що свідчать про відсутність заборони на відчуження за даними Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, що зберігається у державній чи приватній нотаріальній конторі, також мають значення для встановлення механізму вчинення шахрайства [3, с. 20].

У Центрі надання адміністративних послуг (ЦНАП) у районі, де знаходиться об'єкт нерухомості, вивченню підлягають такі документи: 1) запит нотаріуса, який оформлював угоду щодо нерухомості; 2) документи, що посвідчують особу замовника адміністративних послуг, заява та документи до неї (наприклад, про надання інформації про кількість зареєстрованих осіб); 3) журнал, який ведеться за формою, встановленою уповноваженим органом [4].

У релторській фірмі: 1) договір про надання посередницьких послуг; 2) розписки про виконання певних вимог, записи, виконані власноручно «клієнтом», який внаслідок виявився шахраєм; 3) журнали обліку, книги обліку, інші журнали; 4) копії договорів оренди тощо.

В опікунській раді в органах опіки та піклування району: 1) звернення (заява на отримання дозволу); 2) копії паспорти батьків (осіб, які зверталися за дозволом); 3) копія свідоцтва про шлюб; 4) довідки про працевлаштування та доходи батьків; 5) свідоцтво про народження дитини; 6) виписка з поліклініки дитини або довідка з садка, школи (за віком дитини). 7) правовстановлюючий документ на нерухомість (яка є предметом договору або та, в якій дитина прописана); 8) документи на продавану і куповану квартиру, а також довідки-характеристики та технічні паспорти на обидві квартири; 9) витяг з Реєстру прав власності на нерухоме майно; 10) довідка за формою з ЖЕКу. Аналіз кримінальних проваджень показав, що іноді шахраї звертаються від імені одного з батьків дитини і надають свідоцтво про смерть іншого з батьків або свідоцтво суду про визнання одного з батьків померлим або безвісти зниклим. Вказані документи необхідно вилучити та ретельно оглянути для встановлення обставин їх отримання і можливої підробки.

В житлово-експлуатаційній установі (або ОСББ): угода з ЖЕК про надання житлово-комунальних послуг; заява про звернення для отримання довідки про склад сім'ї; копія фінансового особового рахунку на квартиру з позначкою про наявність або відсутність заборгованості з комунальних послуг; довідка про відсутність заборгованості з квартплати, електроенергії, стаціонарного телефонного зв'язку.

У районному відділі державної міграційної служби: копія паспорта особи; копія листа-вибуття; різноманітні заяви (про виписку з квартири, про втрату паспорта та видачу нового паспорта). Аналіз вивчення кримінальних проваджень показав, що спеціаліст в основному залучався під час огляду вказаних документів для виконання таких дій: допомоги у вивченні і трактуванні змісту документа та його реквізитів; встановлення ознак підробки, змін, внесених у документ; виявлення слідів рук, потожирової речовини.

В цілому огляд здійснюється за загальними криміналістичними правилами, під час якого звертається увага на: сліди переклеювання фотографії; сліди від використання листів різних паспортів в паспорті одного громадянина; сліди підробки штампів реєстрації у паспорті; сліди монтажу у документах-ксерокопіях; сліди, що свідчать про виконання тексту зміненим почерком, з імітацією іншої особи; сліди дописки у документах; сліди підчистки у документах; сліди травлення або змиву певних ділянок на документах тощо. Водночас особливістю огляду документів у справах щодо шахрайства у сфері приватного житла є те, що у ході його проведення можна отримати відомості про обставини, умови укладеного договору, осіб, які його уклали, місце та час вчинення злочину, а також можливі ознаки підробки.

Під час огляду будь-якого документа вирішуються такі питання: призначення документа; аналіз його зовнішнього вигляду і стану; вивчення змісту; аналіз його реквізитів; з якого матеріалу виготовлений; ознаки підробки документа. Слідчий, використовуючи отриману за результатами огляду документа інформацію, може встановити невідповідність певних фактів, які свідчать про протиправність дій. Якщо огляд документа потребує вирішення складних питань, які можна вирішити тільки за допомогою спеціаліста, останнього необхідно обов'язково залучити до проведення даної слідчої дії [5, с. 109-110].

Слід відзначити також роль магнітних, електронних носіїв інформації та копій електронних документів, включаючи обов'язкові реквізити документа [6].

Також доцільним є зауважити, що однією з найважливіших умов розслідування є су-

воре дотримання встановлених правил поведінки з комп'ютерною технікою і носіями інформації, технічно грамотне проведення пошуку та огляду доказів, потрібної інформації. Окрім зазначеного технічного оснащення на місці проведення процесуального необхідно переглянути й інші носії інформації. А тому не слід обмежуватись пошуком інформації лише у комп'ютері, необхідно уважно оглянути наявну документацію як електронну, так і паперову. Більшу частину даних, що зберігаються й обробляються комп'ютером, завжди можна скопіювати на переносні носії інформації – гнучкі магнітні дискети. Якщо спеціаліст не має можливості продивитися дискети чи CD-ROM (лазерні) диски та інші магнітні носії на місці, їх необхідно вилучити для подальшого дослідження з дотриманням процесуальних норм. Стосовно комп'ютера (комп'ютерів), що знаходиться у працюючому режимі, то на магнітний носій слід скопіювати програми і файли даних, які зберігаються на його віртуальному диску або в оперативній пам'яті. А також переписати інформацію на жорсткий диск персонального комп'ютера оперативно-слідчої групи, або ж скопіювати інформацію на CD-диск за допомогою CD-ROMа [7, с. 56-59].

Для виявлення та огляду подібних слідів необхідно залучити спеціаліста з комп'ютерної техніки та програмного забезпечення [8, с. 8].

Важливим напрямом під час проведення огляду є ретельна перевірка вхідних та вихідних записів, які ведуться в організації, установі як у письмовій формі, так і в електронній. Слід сказати, що шахраї нерідко використовують комп'ютерну техніку для підготовки проєктів різних підроблених документів, зберігання відео- або фотофайлів, ведення переписки в мережі Інтернет й електронною поштою, відвідування соціальних мереж. Крім того, на карті мобільного телефону також може зберігатися значна кількість інформації про контакти, зв'язки і т.п. В даному випадку до огляду також слід обов'язково залучити спеціаліста, який може надати допомогу при підключенні даної техніки (особливо у випадках, якщо встановлено пароль) та користуванні нею.

1. Професійна допомога по нерухомості, спадкуванню, сімейним питанням. URL: http://www.dom-pravo.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/01/The-lawyerDarnytskyi-district-of-Kiev-legal-advice-phone.-050-469-11-13-skype-dompravo-www.dom-pravo.kiev_ua_-1.jpg.pagespeed.ce.Ms1Pq4fZvj.jpg

2. Гусейнов Я. Что будет со статусом нотариусов? *Юридическая практика*. 2004. № 13. С. 20-21.

3. Відшкодування збитків, заподіяних злочинами (нерухомість): збірник нормативно-правових актів / упор.: С.І. Ніколаюк, І.В. Сервецький. К.: НАВСУ. 2002. 78 с.

4. Про затвердження Примірного положення про центр надання адміністративних послуг: Постанова Кабінету Міністрів від 20.02.2013 № 118: <http://www.rada.gov.ua>.

5. Павлова Н.В. Розслідування шахрайства при укладанні цивільно-правових угод щодо відчуження житла: монографія / за заг. ред. Є.І. Макаренка. Дніпропетровськ: Дніпроп. ун-т внутр. справ, 2008. 176 с.

6. Бюллетень законодавства і юридичної практики України. 2002. № 8: Приватна власність в Україні. 416 с.

7. Котляревський О.І., Киценко Д.М. Комп'ютерна інформація як речовий доказ у кримінальній справі. *Інформаційні технології та захист інформації: зб. наук. праць*. Запоріжжя, 1998. Вип. 2. 128 с.

8. Паламарчук Л.П. Криміналістичне забезпечення розслідування незаконного втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Академія прокуратури. Київ. 2005. 21 с.

Скок Олександра Сергіївна

доцент кафедри,
кандидат юридичних наук

Миронова Тетяна Миколаївна

викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ У КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Боротьба з корупцією є одним із провідних напрямків державної політики в Україні, реалізація якої позначиться на формуванні довіри у громадян до органів державної влади та покращенні економічного стану українського суспільства, зокрема та держави в цілому.

Дослідженню питань протидії корупції приділяли увагу такі вчені, як: Л.В. Багрій-Шахматов, В.М. Гаращук, Д.Г. Заброда, О.Г. Кальман, З.Р. Кисіль, М.В. Маринюк, О.А. Мартиненко, М.І. Мельник, Ю.П. Мірошник, О.П. Нагорний, Є.В. Невмержицький,